

Verselemzés színjátszó szakkörben

Az általános iskolai tanulók számára létesített szakköröknek három típusa különíthető el: a műelemző, a színjátszó szakkör, valamint az irodalmi színpad. Élesen nem választhatók el egymástól, hiszen a műelemző szakkörben is adnak elő egy-egy jelenetet vagy foglalkoznak versmondással, a színjátszók és irodalmi színpadok munkája pedig elképzelhetetlen műelemzés nélkül. Csakhogy amíg az elsőben a műelemzés a foglalkozások központja, addig a másik kettő ennél tovább megy: azért elemez irodalmi alkotásokat, hogy azokat a szakköri tagok átéltebben, a költő gondolatait és érzéseit minél jobban megközelítve tudják minél hűbben tolmácsolni. Ezért az elemzésben kisebb teret kap (néha talán el is marad) az adott műalkotás keletkezési körülményeinek tisztázása, a történeti-társadalmi korba helyezés, kevésbé lényeges talán a művészi megformálás hogyanja is; nagyobb szerepet kapnak ellenben a költő célja az adott művel, a sorok-képek által közvetített érzések, gondolatok vagy a vers zeneisége. A versmondók vagy színjátszók gyakran mélyebben hatolnak be egy-egy irodalmi alkotásba, mint a műelemző szakkör tagjai, csak kevésbé általánosan, inkább csak speciális szempontból, az előadás oldaláról megközelítve.

Természetesen a más cél más elemzési módszert is igényel. A színpad más feladatot (a költő érzéseinek, gondolatainak közvetítését) és más lehetőséget is ad az ilyen szakköröknek: minél többet gyakorolni a szóbeli előadást. Az elemzésre kevesebb időt lehet csak szánni, de úgy, hogy az a kifejező előadást segítse.

A szakkörökben folyó munka lényegesen eltér a tanórán végzett tevékenységtől a szakkörök speciális adottságai (kisebb tanulólétszám, önként jelentkezők, különösebben érdeklődők vagy adottságokkal rendelkezők, több osztályközösségből, gyakran több évfolyamból verbuválódnak stb.) miatt. Ezek általában jellemzők valamennyi szakkörre. Különbségek adódnak a szakkör céljából, vagyis jellegéből folyóan is. Az alábbiakban a színjátszó (előadó) szakkörben gyakorlatilag is kipróbált és az általánostól eltérő néhány verselemzési eljárást ismertetnék.

Megjegyzem, hogy a felsorolt elemzési típusokat részben vagy egészükben tanítási órán is sikerrel alkalmaztam, természetesen leggyakrabban a tanterv által is előírt versek elemzésében.

1. A versmondó értelmezését követve.

Meghallgatjuk „A magyar líra gyöngyszemei” sorozat egyik lemezén *Petőfi Vasúton* című versét. Major Tamás szavalja. Megfigyeljük: *Hogyan változik a művész hangja és miért.*

A verset a szaváló két nagyobb egységre tagolja. Az első részt mámorosan, fokozott érzelmekkel tolmácsolja. Szinte megrészegül a csodától: röpül az ember, tán még a gondolatnál is sebesebben, de „Egy sziporkát sem fáradva” . . .

A második részt két csattanó parancs fogja közre. „Száz vasutat, ezeret!” Heves a hang, úgy bizonyítja a vasutak jelentőségét. Ezt halk, szinte csodálkozó kérdés követi: ha a vasút ilyen fontos, miért nem csináltak eddig? Vas hiányzott? Szenvedélyesen hangzik a második parancs: „Törjetek szét minden láncot, / Majd lesz elég vasatok.”

Hallgassuk meg ismét az utolsó versszakot! Olyan különös Major hangja, mintha nem arra gondolna, amit közvetlenül mond: „. . . vas hiányzott?” A parancs is sok-

kal keményebb, semhogy valamiféle vasgyűjtésre gondolhatnánk. A lánc jelkép: a nemzeti vagy gazdasági elnyomatás szimbóluma. Vajon Petőfi itt melyikre gondolhatott? A művész segít: a „minden láncot” szerkezetben erősen hangsúlyozza a „minden” jelzőt.

Hogy a lánc jelképesen értendő, Major Tamás már előbb is sejteti. Hallgassuk meg újra figyelmesen! Talán nem erőszakolt az előbbi lánc-rabság összefüggés alapján és a hangsúlyokból következtetve az „Ez a gép tán egyenest a / Másvilágba megy velünk! —” sorokat így értelmeznünk: egy más — szebb, boldogabb, igazabb — világba. Talán azért is tart a művész a „másvilágba” szó előtt egy parányi szünetet, s ezért is tesz a költő e sor után gondolatjelet.

Összefoglalásként: *Mit lát Petőfi 1847-ben a vasúthálózat növelésében? Hogyan juttatja ezt tudomásunkra?*

2. *A vers különböző értelmezése* különböző előadásmódot kíván, jöllehet a szöveg azonos. Ennek bizonyítására és gyakorlására jó példa volt *Weöres Sándor* tréfás kis verse, a *Birka-iskola*. *Három különböző értelmezés* szerint elemeztük.

a) A vers amolyan *csali-mese*: sokat sejtető fontoskodással kezdjük, hogy azután kacagjunk a nagy csodát váró és helyette egy megszűnt birka-iskolát kapó hallgatóságon.

b) *Tényként fogjuk fel* a leírtakat: csodás vívmány az ilyen intézmény, talán kissé sajnáljuk is korai megszűnését.

c) Valószínűleg a vers alapötlete a *szellemes logikai játék*: ki nem szól, dicséretet kap, aki oda se megy, jutalmat. S mert a jutalom reményében senki se megy oda, megszűnik az iskola. De akkor ki adja a jutalmat?

A verset értelmi hangsúlyozású felolvasás, és kézben tartott szövegek alapján néhány szóval elemeztük. Utána meghallgattuk a háromféle értelmezést kifejező előadásban. Összehasonlítottuk a három előadást (magnóról újra meg újra visszahallható volt), elemeztük: melyikben milyen érzés, szándék uralkodott, kinek melyik értelmezés tetszett. A kisebbek inkább az elsőt, a nagyobbak a harmadikat méltányolták jobban. Többek szerint a második, tehát a tréfát tényként felfogó bemutatás „rossz, hamis”.

Ezután mindenki saját szájaíze szerint elolvasta a verset, s közösen megállapítottuk, melyik felfogáshoz közelített az előadás, s mennyire sikerült mesélni vagy szellemesen tréfálni.

3. *A ritmusból indítva.*

A vers ritmusa nem valamely járulékos elem, szerves és elengedhetetlen része a műnek. Nem könnyű azonban általános iskolában a tartalom és a ritmus egységét kideríteni, különösen úgy mondani a verset, hogy a szavak jelentéstartalma és a ritmus zenéje ne egymás rovására, de egymást erősítve hassanak. Ennek segítésére kíséreltük meg a verstanulást „visszafelé”, a ritmusból kiindulva.

Ragyogó márciusi délután volt, mikor a triangulumon megszólaltattam egy ritmust:

— vv/ — — / — vv/ — — / — vv/ — — / — vv/ —

Ki tudja eljátszani utánam? Milyen a hangulata? Mondjuk el szótagokkal is! Tá-titi tá-tá... (Az időmértékes verselésről csak a felsőbb osztályosok tudnak, ezért a kisebbek kedvéért tapasztalati alapon, *morzéval* közelítem meg.) *Kürthanggal*: trátátá trátá-trátá..., *pengetve*: plám-pápá plám-plám..., *hegedűn*: dü-düdü dü-dü...,

zűmmögve: zűmm-ziri zűmm-zűmm... stb. A gyakorlatok a ritmus rögzítésén túl a hangképzést is szolgálják. Próbáljunk a derűs, kellemes hangulathoz, a vidáman szökkenő ritmushoz szavakat, mondatokat keresni! Téma: a tavasz. Ilyesfélék születtek több-kevesebb közös munkával és sok kacagással:

„Már süt a jó nap, / Úszik a csónak, / Messze vizekben csillan a hab;” „Itt a tavasz már, / Zöldül a lomb már, / Várok az utcán egy kicsi lányt;” „Künn csupa napfény, / Benn csupa árnyék, / Jaj, de kimenne mind a diák!”

A tavaszi zsongás, a hosszú tél után a melegen felragyogó napfény, felő bimbók tobzódása, a szűk falak közül való kiszabadulás, no meg a zenélő ritmusok ihlették meg finom szavú költőnket, *Áprily Lajost* is. Olvassuk el *Március* című versét először magunkban, majd hangosan! Mivel segíti a költő ennek a ritmusnak a csengését? Rövidebb-hosszabb sorok, hangutánzó szavak, rímek. Hogyan segíti a ritmus a témának (tavaszi hangulat) és a költő üzenetének („ugye zeng a szived?”) érvényesülését? Olvassuk el skandálva, majd a ritmus mellőzésével, „prózában” is! (Ez utóbbi — értetően — már nem sikerült.) Hogyan a leghelyesebb tehát?

Általánosítás: *a versmondónak a mondanivaló érdekében kell éreztetnie, de nem eltúloznia a vers ritmusát is.*

4. Analógiás eljárással.

Szebeni Ilona: Balogh Andris nyakkendője című verset K. Erzsí mondta a „Besület, barátság” jubileumi irodalmi műsorban.

A szakköri tagok legtöbbször ismerte már a verset. Így egészen rövid az előkészítés: balladaszerű költemény, az 1956-os ellenforradalom egy talán valóságos, talán költött epizódja a témája. Két részből áll, az első Balogh Andris halálát idézi, az utolsó két versszak eseményei napokkal vagy hetekkel később játszódna Andris volt osztályában, rajában. A két rész között szünetet tartunk, melyben megszólal klarinétton a Munkás-gyászinduló, végigkíséri a szöveget, sőt annak elhangzása után is eljátssza a refrén dallamát.

Erzsí a hátsó mikrofonnál kezdi a verset, az első rész után előre jön, s a középső mikrofonnál mondja a 11–12. versszakot. A színpadon csökkentett fény, csak Erzsí arcát kíséri reflektor.

Ezután bemutatom a költeményt. (Nem vagyok előadóművész!)

Rövid közös tartalmi elemzés: 1956 októberének viharos éjszakája. Utcai harcok. Ágyúlövéstől bedől a házfal, maga alá temeti Andrist. Édesanyja nem törődve viharral és fegyvertűzzel rohan karjában fiával orvoshoz. A fiú lázálommal viaskodik: „Tüzes habot fúj a sárkány, / torkomon görbül a karma...” Az orvos vigasztaló szavai sem biztatnak gyógyulással. Az izzó, vörös-fekete hajnalban haldokló gyermek végrendelkezik. S míg nyakkendőjét felkötik a rajzszlő nyelére, mindegyik pajtás úgy érzi: Balogh Andris „mintha élne, mintha élne.”

Erzsí drámai altja jól illett a vershez (ezért kapta ő), de a kisfiú halálvergődését, félelmét a valóságos és vélt veszedelmektől nem tudta éreztetni.

Analóg példával hoztam közel: *Goethe Erlkőnig-jét* meséltem el. Egy apa lóháton viszi haldokló fiát az erdőn át. A gyermek előtt megelevenedik az éjszaka: az erdő gonosz ura, a Rémkirály hívja, csábítja, majd erőszakkal megragadja a fiúcskát. Az apa hiába nyugtatná, a köd lengedezésében, az avar zizzenésében a halál közelít. Ezt fejezi ki Schubert zenéje is. Meghallgatjuk német szöveggel énekelve, csak a hangulat és a beleképzés hat. Hogyan jelenik meg ez Szebeni versében? Felkiáltások, hiányos mondatok, a három szereplő és a költő beszédének változtatása.

Ezek után a vers elmondása úgy sikerült, hogy a szavaló kislány szeme is könnybe lábadt.

5. A megzenésített mű dallamából és kíséretéből kiindulva.

A népdalok, népballadák dallama és szövege együtt születik, Arany János egyik vallomása szerint balladáinak dallama előbb élt lelkében, mint szövegük. A rádióban, televízióban gyakran hallunk verset, sőt prózát is ún. zenei aláfestéssel, s talán nincs is magyar költőnk, kinek egyik vagy másik versét meg ne zenésítették volna. Számos zeneműnek a megalkotását ösztönözte egy-egy irodalmi alkotás (Kodály: Háry János-szvit, Liszt: Faust-szimfónia, Weiner: Csongor és Tünde-szvit, Járdányi: Vörösmarty-szimfónia). Természetesen azonos érzéseket, hangulatokat kell kelteniük a versekkel. Fokozottabban érvényes ez a megzenésítésekre, hiszen ott a dallamnak, ritmusnak, de még a hangerőnek vagy a szüneteknek is hűen kell igazodniuk a szöveghez.

Hallgassunk meg egy ilyen művet! A verset Goethe írta, megzenésítette nagy dal-költő kortársa, Schubert. Németül éneklik zongorakísérettel. Vajon miről szólhat a vers?

Izgatott, feszült ritmus, többségükben diszsonáns akkordok alkotják a kíséretet. A basszusban neki-nekiszaladó meg elnyugvó dallam mintha meg-megújuló szélroham lenne. Jól észre lehet venni egy „sikoltozó” dallamot meg egy választ rá, megnyugtatót. De van egy harmadik is, olyan lágy, hízelgő, meg egy negyedik (!), amelyik mintha fenyegetne. Az egész izgatott, fájdalmas, drámai, tragikus végű.

Ha ezek a jellemzői: *feszült drámaiság, tragikus befejezés, párbeszéd*, — milyen műfajú vers lehet? Ballada.

Miről szólhat? Valaki meghal. Valami ellenség legyőzi a hőst. A gonosz legyőzi az igazat. A gyenge elbukik.

Kik lehetnek a szereplők? A hős, aki fél, jajgat; valaki vigasztalja, talán a hős hozzátartozója, férfi (mély a hangja); egy hízelgő, aki rosszat akar, talán ő fenyegetőzik is később, és ő győzi le a gyengét:

Hallgassuk meg a verset! Igazunk van-e abban, amit a zene alapján mondtunk?

Csak három szereplő van. A kisleány egy láthatatlan ellenséggel, a halállal küzd. Gyenge, beteg. Lázálmában viaskodik a Rémkirállyal, hallja annak szavát, csalogatását, fenyegetését. Apja nyugodt szóval vigasztalja, de — ahogy Schubert zenéje is érzékelteti — belül ideges, aggódo. A kérdések, felkiáltások, a sötét erdő, ijesztően zizegő avar, sejtelmesen húzódo köd, akárcsak a ló patájának dobogását utánzó zongorakíséret, drámaivá teszik a kisleány vergődését, tragikussá halálát.

6. Összehasonlító verselemzés.

Derkovits Gyula Dózsa-metszeteit nézegetjük. A durván elnagyolt formák, a lendületes mozdulatok, a ritmikusan együtt cselekvő tömegek micsoda elszántságot, mekkora erőt éreztetnek! Nemcsak a képzőművészetben, az irodalomban is él Dózsa György alakja, nem is az emberé csak, hanem inkább az elnyomottak igazságos harcának eszméjévé magasodva.

Hasonlítsuk össze három magyar költő egy-egy versét, amelyben Dózsa emlékéit idézik! A versek: Petőfi Sándor: *A nép nevében*, Ady Endre: *Dózsa György unokája* és Juhász Gyula: *Dózsa feje*.

Mi bennük a közös? Dózsa szelleme mint a népforradalom gondolata él.

Miben *különbözik* a három vers?

Petőfi jogot követel a népnek. A jogot bitorlókat fenyegeti: adják a népnek, különben „nem kér, de vesz, ragad,” mert Dózsa szelleme él és pusztít, „mert az maga tűz.”

Ady Dózsa unokájának, szellemi örökösének vallja magát. Nem kér, csak fenyeget. Adynál gyakori forradalom — tűz jelkép itt közvetlenebbül kapcsolódik Dózsa-

hoz és parasztjaihoz: „A Nyár heves, a kasza egyenes.” Petőfi figyelmeztetését: „Úgy vigyázzatok: Ismét pusztíthat e láng rajtatok” — feltétlenül bekövetkező ténynek tartja: „Ha jön a nép, . . . mi lesz?”

Juhász Gyula 1919 után balladaszerű komorsággal nyúl a témához. Dózsa levágott feje Szegeden alszik, „de néha éjten éjjel” láng gyúl felette. Nem pusztító vihar, csak őrtűz, mely azonban „Nézi más láng lobogását” s „Vár egy napot fölkelőben.”

Dózsa szelleme — a forradalom tüze. Mindhárom költő a feudális Magyarországgal állítja szembe. Petőfi az elkerülhető jövővel fenyeget: „pusztíthat e láng rajtatok!”, Ady a földmunkásmozgalmak idején elkerülhetetlen tényként jelenti be a népforradalom izzását. A forradalmak után irreális lenne ezzel fenyegetni: Juhász Gyula versében a népforradalom eszméje csak őrláng, mely más lángok lobogását lesve vár új hajnalokra.

A változó társadalmi-történelmi helyzetben más és más a népforradalom lehetősége, s ez a tartalom más és más költői képből jelenik meg.

7. Szavalókórus szólaltatta meg a „Becsület, barátság” jubileumi irodalmi műsorban *Szinetár György November balladája* című verset.

A szavalókórus lényegéről már hallottak felelevenítése: a szöveget kórus, gyakran az énekkari hangszíneknek megfelelő szólások szólaltatják meg. A kórusművekkel ellentétben itt gyakoribb a szólók szerepeltetése. A tömeg hangja súlyos, erőteljes: általában a hangsúlyos, a vers fontosabb gondolatait tolmácsolja. A legnagyobb nehézség: a kórus közelítse meg minél jobban az egyén hangját, legyen egységes és a szövegnek megfelelő ritmusú. (Az együtt-szavalás és együtt-olvasás könnyen válik meszterkéltté, deklamálónvá.)

Meghallgatása után a mű tartalmi elemzése: Millió csillaggal tündöklő égbolton kigyúlt a szabadság csillaga. A visszaemlékezés a csodás éjszakára felemelő. A második versszak reális kép: megindulnak a milliók ledönteni a régi világot. A tömeg mindent letipró, elszánt, egyenletes menetét jól érzékeltetik a tömör, rövid mondatok, a ritmust erősítő hangutánzó szavak. (A 3. és a 4. versszakot kihagytuk, mert a műsor egészébe nem illett be.) Az ötödik versszak mintegy összegezi a proletárforradalom eredményeit: felvirradt az élet, új világ épül.

A vers karra és három szólistára alkalmazott. A kar e világot változtató kor krónikása, hangja egyenletes, nyugodt.

Az 1. számú szólista csodálkozó, lelkesedő, ezt igényli szövege.

A 2. számú szólista részt vett a forradalomban, rövid mondatokkal — a második versszakban — tényként közli a tapasztaltakat.

A 3. számú szólista többet meglát ennél: a harcba induló dolgozók reménykedő lelkesedését, mely a szabadságot érlelte munkával, fegyverrel, énekkel.

Külön, többször elpróbáltuk a kórusral a saját szövegrészét, főleg az 1. és az 5. versszakot, majd a szólistákkal együtt az egész verset. Csak így, többször próbált, közősen javított szövegmondás után kezdtük tanulni szerepek szerint, vagyis a szólistákat a szólistákkal mondatva. Az előadás tónusának és ritmusának folyamatossága megkövetelte, hogy mindenki az egész verset tudja, s szinte magában mondja társának a szövegét is. (Nagyon jó szolgálatot tett a magnó, mert közeli, majd távolabbi felvételek visszahallgatásával ellenőrizhettük és javíthattuk a kórus versmondását).

8. Beleéléssel.

Szavalókórus mondta *G. B. Victor A kis néger gyerek nem állt be ott a körbe . . .* című versét.

A művet beágyaztuk egy irodalmi műsorba mind tartalmilag, mind esztétikailag és dramaturgiailag. A műsor e részének *Weöres: Barangoló* adta meg a felszabadultabb, vidám alaphangot egy hosszabb próza után.

Kapuvári Hátizsák és Gyárfás Maszkabál című verse az úttörők életének egy-egy humoros epizódját eleveníti fel. Jókívánsággal zárul a sorozat: „Áll a bál, / nóta száll, / kívánom, hogy mindig ilyen / víg legyen a / nagytábori / karnevál!”

Nem mindenhol ilyen azonban a gyermekek élete. A társadalmi, vagyoni vagy faji megkülönböztetés sújtja a legkisebbeket is. Ezt érezteti az előbbi jókívánságot követő 10–15 másodperces szünet után fájdalmasan felbúgó klarinetszólo is: „Hömpölyögve zúg a Mississippi, / Róla mennyi ősi nóta száll, / Négereknek tenger könnyét viszi / Századoknak végtelenjén át” (Jerome Kera: Mississippi). Erről szól G. B. Victor amerikai költő verse is.

Magunk elé képzeljük az eseményeket. Fehér gyerekek csoportja játszik a liget fái között. Jól öltözöttek és jól ápoltak, egészségesek, vidámak. Távolabb tőlük az árnyékban néhány elegáns gépkocsi közelében csevegő szülők, puha, vastag takarókon, közelükben ételes kosarak. Velük átellenben, talán 20 vagy 30 méterre egyetlen kisfiú áll: egy kis néger. Annyi idős, mint a játszódozók, de kopott nadrágjából sovány lábszárak sötétlenek, mély fekete szeme vágyódva tapad a hancúrozó csoportra. Egyedül van, kiközösítve, s nem érti, mert emberileg érthetetlen is, miért van egyedül és kiközösítve. És messze, ahol mi állunk, áll a költő. Látja a játszókat, látja a kis négert, de ő azt is tudja, hogy ebben a rendszerben ezek között a gyerekek között át-hidalhatatlan szakadék van.

Ezt a kegyetlen tényt fogalmazza meg a kórus által mondandó refrén: „A kis néger gyerek nem állt be ott a körbe.”

A fehér gyerekek „nagyvígán, bolondul kergetőzve” és boldogan játszottak. A szél, a madárkák, a természet is velük kergetőzik. Gyönyörködik bennük a költő, de újra meg újra látnia kell, hogy a kis néger egyedül áll, kívül a boldog, de zárt körön.

A gyerekek jók, őket még nem fertőzte meg a fajelmélet. Egyik kis fehér meglátja a színesbőrűt, örvendezve hívja játszani, „De anyja résen állt, harsány megállt dörmögve...” Tragédia, mely elfújja az előbbi vidámságot: „a fehér kisfiú már nem akarta többé...”

A kórus ugyanazt mondja, de az előzőkhöz viszonyítva mennyivel fájdalmasabb most a megállapítás: „S a kis néger gyerek nem állt be ott a körbe.”

Most felbúg újra a klarinét: „Néger vagyok, a bőröm ragyog, / A szívem mélyén a bánat zokog...” A keserű dallam kíséretében összegezi a költő a látottakat. A néma tragédiára nincs más magyarázat, csak a megérthetetlen „nem állhatott a körbe”. Már nem látjuk az élet igazságtalanságával talán most először szembekerült, megszeppent kisfiúkat és leánykákat, az ellenségesen felhorkanó felnőtteket. Csak a kis néger gyereket látjuk, aki „ott maradt egymaga, vaksin, odaszögezve, / ott maradt egymaga, némán, mint egy halott.”

A vers ritmikája is messze van a Maszkabálétól. Annak erős hangsúlyos ütemezésével ellentétben ez majdnem próza: alig-alig lüktetnek fel a lassú spondeusok közül a tizenhatodos verslábaktól gyakran megzavart jambusok. Lazák a rímek is, csak a refrénnel rímelenek sorok. Érdekes az 5. versszak, az utolsó: a refrénre „a körbe”, „megrökönyödve” és „odaszögezve” rímekkel felel, hogy a verset rímtelenül zárja: „némán, mint egy halott.” Sokat segít a versmondónak, elsősorban a két szólistának a szóismétlésekkel erősített gondolatrítmus.

Ilyen aprólékosan elemezve és vizuálisan a térbe kivetítve tárgyaltuk a verset, mielőtt a tanulásához fogtunk volna. A két szólista aránylag könnyen megbirkózott feladatával. H. Csilla az élet napos oldalán levők vigasságát beszélte el, csupán a negyedik versszakban kellett váltania. H. Carmen csak a kis néget „figyelte”. Érzelmi fokozódás csak a kórus rövid egymondatos refrénjében van: ugyanazon szavakkal kell eljutni a ténymegállapítástól a társadalmi és emberi igazságtalanság miatt felháborodó, de tehetetlen fájdalomig. Tanulás közben ezért újra meg újra hivatkoztunk a szólók által „látottakra”, sőt néhányszor úgy is elpróbáltuk a verset, hogy a szóló részeket is együtt mondta a kar Csillával és Carmennel.

Az előbbieken néhány gyakorlatilag is bevált, a megszokottabbaktól többé-kevésbé eltérő elemzési módot mutattam be. Megvalósításukat talán az is segítette, hogy a szakkör tagok száma alacsony, még a fele sincs egy-egy osztályénak, s így körülülhetjük a magnót vagy lemezjátszót, s van idő mindenki véleményének a meghallgatására.

De más szervezéssel miért ne tehetnénk élénkebbé, fantáziadúsabbá (s talán irodalmibbá is?) magyaróráinkat?

DR. ZUKOVITS IMRE
Tanárképző Főiskola, Pécs

A tanulói közreműködés lehetőségei a konkrét tények megismerésében

A tanulók megismertetése a konkrét tényekkel, az elemzés és az általánosítás nem mereven, elkülönülve jelentkezik az oktatási folyamatban, hanem egymással összefonódva, szoros egységben. Ez természetesen a tanulói tevékenység megvalósításában is egységet, kapcsolatot követel meg.

A konkrét tényekkel való megismertetés aktivizálási lehetőségeivel való külön foglalkozást csak az áttekinthetőség érdekében alkalmazom, szem előtt tartva az előbbieken említett egységet.

A tanulói közreműködés módjai és lehetőségei

Az új ismeretek feldolgozásához, elsajátításához szükséges *konkrét tényeket* a tanulók különböző forrásokból nyerhetik.

Származhatnak a meglevő, előzően elsajátított ismeretekből, előzetes gyűjtőmunkából, a tanár előadásából, az órán bemutatott kísérletekből, stb.

Bárhonnan származzanak is a konkrét tények, a tanulók aktív közreműködésére bőségesen van lehetőség. *Legaktívabbak akkor lehetnek a gyermekek, ha maguk is részt vesznek az előzetes anyaggyűjtésben, a tények kiválasztásában, vagy pl. a tények előidézésében, létrehozásában, a kísérletek elvégzésében, stb.*

Pl. Az előzetes anyaggyűjtés tanulmányi séta keretében történt meg „A búza” c. 6. osztályos anyag feldolgozásakor. A tanulmányi sétáról hozott búzanövény önálló munka